

HPD

HUKUKİ PERSPEKTİFLER DERGİSİ

HUKUKİ YORUM
VE
HABER DERGİSİ

SAYI 07
TEMMUZ 2006

Yeni TCK 1 yaşında

Yeni TCK, 1 Haziran 2005 tarihinden itibaren yürürlükte... Türk ceza hukukçuları, bir yıllık reform kanunlarının uygulanmasını ve uygulamada ortaya çıkan sorunları değerlendirdi...

"YENİ TCK AVRUPA STANDARDINA UYGUN"
Dünyaca ünlü Alman Ceza Hukukçusu
Prof. Dr. Claus Roxin

- DEĞİŞİME DİRENÇ, İNSAN VE TOPLUM
- CMK UYGULAMASININ BİR YILI
- CİNSEL TACİZ SUÇU
- İŞ VE ÇALIŞMA HÜRRİYETİNİN İHLALİ SUÇU
- TÜZEL KİŞİLER
- MAĞDURUN KORUNMASI
- TANIKLARIN KORUNMASI
- TTK TASARISI'NDA ANONİM ORTAKLIK GENEL KURULUNU TOPLANTIYA DAVETE YETKİLİ VE GÖREVLİ OLANLARA İLİŞKİN HÜKÜMLER
- SPORCULARIN SENDİKAL HAKLARI
- ÖZEL MÜLKİYETİN II. DÜNYA SAVAŞI ÖNCESİNDE KORUNMASI ANLAYIŞI

ISSN 24-9232

07

Sahibi
Merkez Dergi Yayıncılık
Sanayi ve Ticaret A.Ş.

Tüzel KişiTemsilci
FERCAN AYKUTLU

Yayın Direktörü
M. KENAN TEKDAĞ

Editör
DOÇ. DR. ADEM SÖZÜER

Genel Yayın Yönetmeni
ESRA COŞKUN
Görsel Yönetmen
UĞUR GÜÇ
Muhabir
EYÜP ÖZEL

Sorumlu Müdür
BARAN UMUT BAYCAN

Yayın Kurulu:
PROF. DR. HAKAN PEKANİTEZ,
DOÇ. DR. ADEM SÖZÜER, DOÇ. DR. FATİH
SELAMİ MAHMUTOĞLU, DOÇ. DR. OĞUZ
ATALAY, AV. M. KENAN TEKDAĞ,
DOÇ. DR. HALİL AKKANAT,
Y. DOÇ. DR. ALİ İHSAN ERDAĞ,
Y. DOÇ. DR. GÜL OKUTAN NILSSON,

Fotoğraf
ÇİLEM DALGIÇ, ULUÇ GÖZCÜ

REKLAM SATIŞ PAZARLAMA

Genel Müdür
RANA KARLIDAĞ
Grup Başkan Yardımcısı
ERHAN ÖZDEMİR (FİNANS VE OPERASYON)
Genel Grup Koordinatörü
SUAT YILDIZ
Tel (0212) 411 21 67
Rezervasyon telefon
(0212) 354 33 61-63-65
Rezervasyon faks
(0212) 354 33 75

İletişim: Tevlikbey Mahallesi 20 Temmuz Cad. 24
Sefaköy-İstanbul 34295

Telefon: (0212) 411 20 00

Yönetim yeri: Barbaros Bulvarı Cami Han No 125 80700
Beşiktaş-İSTANBUL

Basımcı: Merkez Gazete Dergi Basım Yayıncılık Sanayi ve Ticaret
Anonim Şirketi

Dağıtım: Merkez Gazete Dergi Basım Yayıncılık Sanayi ve Tic. A.Ş.
Telefon: (0216) 585 91 00

Yayının türü: Yerel süreli

Basıldığı yer: İstanbul Fatih Mahallesi Ford Çitosan arkası
Sarıyeri-İstanbul-34160-0216) 585 91 00

İşletme Koordinatörü: Kazım Varol
Basıldığı tarih: Temmuz 2006

MERKEZ DERGİ ABONE HİZMETLERİ

Tel: (0216) 651 5 651 **Faks:** (0212) 354 33 22

E-mail: abone@merkezdergi.com.tr

Telefon: (0212) 411 22 41-42

(Hafta içi 09:00-18:00 saatleri arasında hizmet verilmektedir)

HPD, Merkez Dağıtım Pazarlama San. ve Tic. A.Ş. ürünüdür
Yazı ve fotoğrafların tüm hakları Hukuki Perspektifler Dergisi'ne,
yayınlanan ilanların sorumluluğu ilan sahiplerine aittir.
HPD hakemli bir dergidir.

HPD DANIŞMA KURULU

- > Prof. Dr. G. Sermet Akman > Prof. Dr. S. Gül Akyılmaz > Prof. Dr. Şener Akyol
- > Prof. Dr. Gökhan Antalya > Prof. Dr. Fahrettin Aral > Prof. Dr. Mehmet Emin Artuk
- > Prof. Dr. Zehreddin Aslan > Prof. Dr. Rıza Ayhan > Prof. Dr. Haluk Burcuoğlu
- > Prof. Dr. Halil Cin > Prof. Dr. Aysel Çelikel > Prof. Dr. İhsan Erdoğan
- > Prof. Dr. Hasan Erman > Prof. Dr. Yakın Ertürk > Prof. Dr. Luigi Foffani
- > Prof. Dr. Walter Gropp > Prof. Dr. Kudret Güven > Prof. Dr. Piotr Hofmanski
- > Prof. Dr. Yedigir İzmirlir > Prof. Dr. Manfred Maiwald > Prof. Dr. Nizayi Öktem
- > Prof. Dr. İlhan Özyay > Prof. Dr. Atilla Özer > Prof. Dr. Maria José Pifarre
- > Prof. Dr. Emil W. Plywaczewski > Prof. Dr. Bengi Semerci > Prof. Dr. Sergio Seminara
- > Prof. Dr. Rona Serozan > Prof. Dr. Edibe Sözen > Prof. Dr. Cemal Şanlı
- > Prof. Dr. Süha Tanrıver > Prof. Dr. Ömer Teoman > Prof. Dr. Hasan Tunç
- > Prof. Dr. Hüseyin Ülgen > Prof. Dr. Kürşad Ünal > Prof. Dr. Mehmet Ünal
- > Prof. Dr. Zafer Üskül > Prof. Dr. Dulce Santana Vega > Prof. Dr. Włodzimierz Wrobel
- > Prof. Dr. Cevdet Yavuz > Prof. Dr. Fatih Yavuz > Prof. Dr. Ejder Yılmaz
- > Doç. Dr. Bahtiyar Akyılmaz > Doç. Dr. Halil Akkanat > Doç. Dr. Şahin Akıncı
- > Doç. Dr. E. Ethem Atay > Doç. Dr. Mustafa Avcı > Doç. Dr. Veysel Başpınar
- > Doç. Dr. Nurşen Caniklioğlu > Doç. Dr. İlyas Doğan > Doç. Dr. Vahit Doğan
- > Doç. Dr. Ömer Ekmekçi > Doç. Dr. B. İlkey Engin > Doç. Dr. Ahmet Gökçen
- > Doç. Dr. Aydın Gülan > Doç. Dr. Ayşe Havutçu > Doç. Dr. İlhan Helvacı
- > Doç. Dr. Mehmet Helvacı > Doç. Dr. Serap Helvacı > Doç. Dr. Aslan Kaya
- > Doç. Dr. Yusuf Karakoç > Doç. Dr. Abuzer Kendigelen > Doç. Dr. İsmail Kırca
- > Doç. Dr. Mahmut Koca > Doç. Dr. Ayşe Nuhoglu > Doç. Dr. Tufan Ögüz
- > Doç. Dr. Zehra Şeker Ögüz > Doç. Dr. Veli Özer Özbek > Doç. Dr. Muhammet Özeken
- > Doç. Dr. Yücel Sayman > Doç. Dr. Sami Selçuk > Doç. Dr. Cumhuri Şahin
- > Doç. Dr. Ahmet Ulvi Türkbağ > Doç. Dr. Faruk Turhan > Doç. Dr. Fatih Uşan
- > Doç. Dr. H. Nuri Yaşar > Doç. Dr. Mustafa Yıldız > Doç. Dr. Şükrü Yıldız
- > Doç. Dr. Ramazan Yıldırım > Doç. Dr. Yeşim Atamer > Doç. Dr. Zafer Zeytin
- > Y. Doç. Dr. Berrin Akbulut > Y. Doç. Dr. Abdülkadir Akıl
- > Y. Doç. Dr. Murat Yusuf Akin > Y. Doç. Dr. Öykü Didem Aydın
- > Y. Doç. Dr. Vahdettin Aydın > Y. Doç. Dr. Cem Baygın > Y. Doç. Dr. Faruk Bilir
- > Y. Doç. Dr. Yusuf Büyükkay > Y. Doç. Dr. Talat Canpolat > Y. Doç. Dr. Ramazan Çağlayan
- > Y. Doç. Dr. Murat Doğan > Y. Doç. Dr. Ayhan Doner > Y. Doç. Dr. Ali İhsan Erdağ
- > Y. Doç. Dr. İbrahim Dülger > Y. Doç. Dr. M. Ruhan Erdem
- > Y. Doç. Dr. Burhan Caner Hacıoğlu > Y. Doç. Dr. Recep Gülşen
- > Y. Doç. Dr. Cemil Kaya > Y. Doç. Dr. Ekrem Kurt > Y. Doç. Dr. Yüksel Metin
- > Y. Doç. Dr. Şafak Narbay > Y. Doç. Dr. Gül Okutan Nilsson > Y. Doç. Dr. İbrahim Ongün
- > Y. Doç. Dr. Fahreddin Önder > Y. Doç. Dr. Muharrem Özen > Y. Doç. Dr. Tamer Pekdincer
- > Y. Doç. Dr. Oğuz Sancakdar > Y. Doç. Dr. Tahir Saraç > Y. Doç. Dr. Vural Seven
- > Y. Doç. Dr. Metin Topçuoğlu > Y. Doç. Dr. İlhan Üzülmaz > Y. Doç. Dr. A. Caner Yenidünya
- > Dr. Stephanos Emm. Kareklas

YENİ TÜRK CEZA HUKUKU'NDA TÜZEL KİŞİLER

■ **Zeynel T. Kangal** İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Usul
Hukuku Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi

Kısa tarihçe

Tüzel kişilerin ceza sorumluluğunu öngören açık bir düzenlemeye yer vermeyen 765 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda kullanılan "kimse", "her kim" gibi kelimeler, sadece gerçek kişileri ifade etmekteydi. Başka bir ifadeyle, eski ceza kanunumuz sadece, hareket ve kusur yeteneğine sahip ve eylemi bizzat gerçekleştiren gerçek kişileri ceza sorumluluğunun muhatabı olarak ele almaktaydı¹. Bununla birlikte, yan ceza kanunlarına bakıldığında tüzel kişilerin ceza sorumluluğunu öngören hükümlere rastlanılmaktaydı. Örneğin Askerî Ceza Kanunu M. 78/f.C, 1567 Sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkındaki Kanun M. 3, 1918 tarihli Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair Kanun M. 39/2, 4208 Sayılı Kara Paranın Aklanmasının Önlenmesine Dair Kanun M. 7/4, 3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun M. 15, 5680 Sayılı Basın Kanunu M.16 tüzel kişilerin ceza sorumluluğunu açıkça düzenlemekteydiler.

1989 ve 1997 tarihli Türk Ceza Kanunu Öntasarımları'nın 26. ve 27. Madde'sinde tüzel kişilerin ceza sorumluluğu ele alınmıştı. 2000 tarihli Ceza Kanunu Öntasarısı'nın ve 2003 tasarısının 25. ve 26. Maddesi ise sadece özel hukuk tüzel kişilerinin ceza sorumluluğuyla yetinerek kapsamı daha dar tutmuştu. 2 Ocak 2003 tarih ve 4782 Sayılı Kanun ile 765 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nun yeniden düzenlenen rüşvet suçuy-

la ilgili 220. Maddesi, tüzel kişilerin yetkili temsilcileri tarafından işlenen rüşvet verme suçu bakımından tüzel kişiler hakkında da ağır para cezasına hükmolunacağını öngörmek suretiyle tüzel kişilerin ceza sorumluluğunu Ceza Kanunu bünyesine dâhil etmişti.

26 Eylül 2004'de kabul edilerek 1 Haziran 2005'te yürürlüğe giren 5237 Sayılı Yeni Türk Ceza Kanunu'nun ceza sorumluluğunun şahsiliği başlıklı 20. Maddesi, tüzel kişilerin ceza sorumluluğunu açıkça reddetmekle birlikte, haklarında güvenlik tedbirlerinin uygulanabileceğini kabul etmektedir. Bu düzenleme şu şekildedir: (1) "Ceza sorumluluğu şahsîdir. Kimse başkasının fiilinden dolayı sorumlu tutulamaz". (2) "Tüzel kişiler hakkında ceza yaptırımı uygulanamaz. Ancak, suç dolayısıyla kanunda öngörülen güvenlik tedbiri niteliğindeki yaptırımlar saklıdır". Bu düzenleme TCK M. 5 gereğince yan ceza kanunları bakımından da geçerli olacağından tüzel kişilerin ceza sorumluluğunu öngören özel hükümler artık uygulama alanı bulamayacaktır².

Tüzel kişilerin ceza sorumluluğu sorunu

Avrupa Birliği Hukuku, üye devletlerden tüzel kişilerin faaliyetleri çerçevesinde işlenen hukuka aykırı eylemlerden dolayı tüzel kişilerin sorumluluğunun kabul edilerek yaptırıma bağlanmalarını talep etmekle birlikte, bu sorumluluğun türünü açıkça tespit etmeyerek idarî ya da cezai sorumluluk türünü seçme konusunda ulusal hukuk sistemlerine takdir payı bırak-

¹ 765 Sayılı Ceza Kanunu'nun 465. maddesinde, taksirle adam öldürme veya müessir fiil suçunun bir şirketin hizmetinde bulunan kişiler tarafından işlenmesi hâlinde, hükmedilecek tazminattan şirketin malen sorumlu olacağı hükmü yer almaktaydı. Böylece bir şirketin hizmetinde çalışan kişinin bu suçlardan dolayı neden olduğu zararın tazmin edilmesinde şirketin de özel hukuk sorumluluğu mevcuttu. Bu düzenleme Borçlar Kanunu md. 55'e paralellik göstermekteydi. Böylece TCK md. 465'in mefhumu muhalifi de Kanun'un sistematğinde tüzel kişilerin ceza sorumluluğuna yer verilmediğini ortaya koymaktaydı.

² Bununla birlikte, 04.11.2004 tarih ve 5252 Sayılı Türk Ceza Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'un 11.05.2005 tarih ve 5349 sayılı kanunun 6. maddesiyle değişik geçici 1. maddesi, ilgili kanunlarda değişiklik yapılmazsa bu hükümlerin en geç 31 Aralık 2006'ya kadar geçerli olabileceğini belirtmektedir.

maktadır³. Bununla birlikte, Avrupa Birliği'nin mali çıkarlarını korumak amacıyla hazırlanan bir tasarı olan Corpus Juris'in 13. Maddesi ve Ekonomik Suçlar Hakkındaki Avrupa Ceza Kanunu Tasarısı'nın 13/3. Maddesi⁴ açıkça tüzel kişilerin ceza sorumluluğundan yana tavır almaktadırlar.

Karşılaştırmalı hukuka bakıldığında, özellikle son 20 yıllık zaman diliminde tüzel kişilerin ceza sorumluluğunun, bazı devletlerin ceza kanunları veya uygulamaları tarafından benimsendiği görülmektedir. Örneğin Fransa (CK M. 121-2), Belçika (CK. M. 5), Hollanda (CK M. 51), Birleşik Krallık (özellikle Lordlar Kamarası'nın 1971 tarihli Tesco Supermarkets Ltd. v. Nattrass kararı), Kanada, ABD (Federal Yüksek Mahkeme'nin 1909 tarihli New York Cent. & HRR v. US kararı)⁵, Avustralya, Polonya (28.11.2003 tarihli özel kanun)⁶, Estonya (CK M. 14)⁷, Finlandiya (CK bap 9), Danimarka (CK. M. 25-27) ve Çin Halk Cumhuriyeti (CK M. 30-31) tüzel kişilerin ceza sorumluluğunu açıkça benimseyen hukuk sistemleridir. Buna karşılık Federal Almanya (CK § 14), İtalya (AY M. 27/1), İsviçre (CK M. 172), İspanya (CK. M. 129), Portekiz (CK. M. 11), Avusturya (CK § 161), Lüksemburg, Rusya, Yunanistan ve Güney Kore tüzel kişilerin ceza sorumluluğunu kabul etmeyen başlıca hukuk sistemleridir. Ancak ceza sorumluluğunun kapsamına tüzel kişileri dâhil etmeyen hukuk sistemleri, yine de tüzel kişiler bünyesinde gerçekleştirilen birtakım hukuka aykırı eylemler bakımından kayıtsız kalamadıklarından, tüzel kişiler hakkında ceza niteliği taşımayan bazı yaptırımlar öngörmektedirler. Bu yaptırımların türleri, ülkeden ülkeye farklılık gösterebilmektedir. Tüzel kişiler bakımından Almanya idari para yaptırımı (Düzene Aykırılıklar Hakkında Kanun § 30), İtalya ikincil derecede özel hukuk sorumluluğu (CK M.

197). İsviçre idari para cezası (İdari Ceza Kanunu M. 7). İspanya ikincil sonuçları (işletmenin gecici veya kesin olarak kapatılması, ortaklığın feshedilmesi, bes yılı kadar faaliyetten men, tesebbüssün işletilmesine müdahale - CK M. 129), Portekiz idari para cezası (28 Sayılı KHK) ve Lüksemburg özel hukuk yaptırımı (Ticari Şirketler Kanunu M. 203) öngörmektedir⁸.

Ceza hukuku bakımından önem taşıyan hareketler, yalnızca failin kişiliğinin ifadesi olan davranışlardır. Zihni bir faaliyet merkezi olarak insana bağlanamayan davranışlar, insan tarafından hükmedilemedikleri için ceza hukukunda hareket değerini taşımazlar⁹. Bu nedenle tüzel kişiler, böyle bir hareket yeteneğine sahip olmadıkları için ceza hukuku anlamında bir harekette bulunamazlar. Tüzel kişiler, psikik-zihni bir yapıya sahip olmadıklarından kendi iradesini ortaya koyamazlar. Yalnızca tüzel kişilerin gerçek kişilerden oluşan organları tüzel kişilik lehine hareket edebilirler. Ancak organın hareketleri, tüzel kişilerin ceza sorumluluğuna yol açamaz. Bu yüzden organın suç niteliğindeki bir hareketinden dolayı tüzel kişilik ceza hukukunda sorumlu tutulamaz, sadece organın mensubu olan bizzat hareketi yapan gerçek kişilerin ceza sorumluluğu mevcuttur¹⁰.

Bununla birlikte, son yıllarda ekonomik suçlulukla, çevre suçluluğuyla ve organize suçluluk çerçevesinde gerçekleştirilen kara para aklama suçuyla mücadele edilmesi zorunluluğu, tüzel kişilerin ceza sorumluluğunun kabul edilmesi tartışmasını yeniden alevlendirmiştir. Tüzel kişilerin, gerçek kişiler gibi ele alınarak doğrudan doğruya cezalandırılabilirlikleri ileri sürülmektedir. Bu düşünceye göre, tüzel kişinin hareket yeteneğinin bulunmaması engeli organları aracılığıyla hareket edebileceği farazisiyle aşmakta ve kusur kınaması da doğrudan tüzel kişilere isnat edilmek-

Avrupa Toplulukları Hukuk Kararnesi de 2 Ekim 1971 tarihli kararında ulusal yasama organları bakımından böyle bir seçeneğin mevcut olduğunu açıkça dile getirmiştir (Bu konuda bkz. KANGAL, Zeynel T.: Tüzel Kişilerin Ceza Sorumluluğu, Ankara 2003, sh: 68-71; KOCASAKAL, Ümit: Avrupa Birliği Ceza Hukukunun Esasları, İstanbul 2004, sh: 163).

⁴ Bkz. PRADEL, Jean: "Ekonomik Suçlar Hakkındaki Avrupa Ceza Kanunu (Euro-Suçlar) Tasarısının Genel Sunumu" (Çev.: Zeynel T. KANGAL) Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, Gülören TEKİNALP'e Armağan, Yıl: 23, sy: 1-2, İstanbul 2003, sh: 935-936.

⁵ Bkz. CEDRAS, Jean: Le droit pénal américain, Paris 1997, sh: 40.

⁶ Bu konuda bkz. WEIGEND, Ewa/NAMYSLOWSKA-GABRYSIK, Barbara: "Die strafrechtliche Verantwortlichkeit juristischer Personen im polnischen Recht", ZStW 116 (2004), sh: 97 vd.

⁷ Bkz. PRADEL, Jean: "Avrupa'da ve Özellikle Doğu Avrupa'da Gerçekleştirilen Ceza Hukuku Reformları Bağlamında Estonya Ceza Hukuku Reformu", (Çev.: Zeynel T. KANGAL), İÜHF 2004, c: LXII, sy: 1-2, sh: 481-483.

⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. KANGAL, Tüzel Kişilerin Ceza Sorumluluğu, sh: 73-122; PRADEL, Jean: Droit pénal comparé, 2e éd., Paris 2002, No: 239-243; HAEUSERMANN, Axel: Der Verband als Straftäter und Strafprozeßsubjekt, Freiburg im Breisgau 2003, sh: 18-69; SHECAIRA, Sérgio Salomão: Responsabilidade penal da pessoa jurídica, 2. ed. São Paulo 2002, sh: 45-78.

⁹ ROXIN, Claus: Strafrecht, Allgemeiner Teil, Band I, Grundlagen, der Aufbau der Verbrechenslehre, 4. Auflage, München 2006, § 8, No: 44; KINDHÄUSER, Urs: Strafrecht, Allgemeiner Teil, Baden-Baden 2005, § 5, No: 8.

¹⁰ ROXIN, Strafrecht, Allgemeiner Teil I, § 8, No: 59; GROPP, Walter: Strafrecht, Allgemeiner Teil, 3. Auflage, Berlin-Heidelberg 2005, § 5, No: 4a; WESSELS, Johannes/BEULKE, Werner: Strafrecht, Allgemeiner Teil, 35. Auflage, Heidelberg 2005, No: 94; ÖZBEK, Veli Özer: TCK İzmir Şerhi, Yeni Türk Ceza Kanununun Anlamı (Açıklamalı-Gerekçeli-İçtihatlı), c: I Genel Hükümler (Madde 1-75), 3. Baskı, Ankara 2006, sh: 270-271.

tedir¹¹. Fakat böyle basit bir isnadiyet modeli, başka birinin hareketinin isnad edilmesinin tüzel kişinin hareketi olmadığı ve başkasının kusurunun isnad edilmesinin de yine tüzel kişinin kendi kusuru olmadığı itirazıyla karşılaşılabilmektedir. Bu itiraza karşı, tüzel kişinin organizasyon kusuru düşüncesine dayanan kusur örneksemesi modeli geliştirilmiştir. Bu bakımdan şüphesiz tüzel kişinin kusuru bir faraziye olarak kalmaktadır, çünkü hatalı organizasyon, bizzat tüzel kişi tarafından değil, sadece yöneticileri tarafından yapılabilmektedir. Hatta tüzel kişilere özgü isnadiyet kuralları geliştirilerek, bireyüstü bir hareket kavramı oluşturulmakta, haksızlık ve kusur kavramlarının yerini başka unsurların alması ya da bu kavramların başka içerikle doldurulması gerektiği de önerilmektedir¹².

Tüzel kişilerin ceza sorumluluğunun kabulü, tüzel kişilik hareket yeteneğine sahip olmadığı için organı veya temsilcisinin hareketinden ve kusurundan dolayı tüzel kişiliğin kınanması sonucunu doğurur. Böyle bir yaklaşım ise üçüncü kişinin eyleminden sorumluluk anlamına gelir. Çünkü tüzel kişi, organ veya temsilcisi olan gerçek kişilerin gerçekleştirdiği eylemden dolayı sorumlu tutulmaktadır. Bu durum ise ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesine, dolayısıyla da Anayasa'ya (M. 38/6) aykırıdır¹³. Bu ilkeden hareket eden 5237 Sayılı Yeni Türk Ceza Kanunu'nun 20. Maddesi ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesini tekrarlayıp, kimsenin başkasının eyleminden dolayı sorumlu tutulamayacağını da belirttikten sonra, tüzel kişilere ceza yaptırımı uygulanamayacağını kesin olarak ifade etmiştir. Bu düzenleme, ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesine uygun olduğu kadar, ceza hukukunun son

araç (ultima ratio) olma ilkesine de uygun düşmektedir. Ceza hukukunda ultima ratio ilkesi, ceza hukukunun yaptırımlarının katılığı yüzünden hukuk düzeninin korunması bakımından en son araç olarak başvurulması gereken hukuk dalı olduğu anlamına gelmektedir. Aynı şekilde bu ilke, ceza hukukunda cezalara, özellikle de hürriyeti bağlayıcı cezalara en son çare olarak başvurulmasını gerektirmektedir¹⁴. Tüzel kişiler hakkında özel hukuk yaptırımları, idare hukuku yaptırımları uygulandığı takdirde amaca ulaşılabilirse ceza uygulanması yoluna gidilmemelidir. Güvenlik tedbirleri de ceza hukukunun kapsamında yer almakla beraber, ceza olmadıklarından tüzel kişiler bakımından öncelikle güvenlik tedbirlerine başvurulması ultima ratio ilkesine aykırı olmayacaktır¹⁵.

Tüzel kişilere güvenlik tedbiri uygulanması

TCK M. 20'de "suç dolayısıyla kanunda öngörülen güvenlik tedbiri niteliğindeki yaptırımlar saklıdır" düzenlemesine paralel olarak getirilen tüzel kişiler hakkında güvenlik tedbirlerine ilişkin Türk Ceza Kanunu'nun 60. Maddesi de şu şekilde kaleme alınmıştır: (1) "Bir kamu kurumunun verdiği izne dayalı olarak faaliyette bulunan özel hukuk tüzel kişisinin organ veya temsilcilerinin iştirakiyle ve bu iznin verdiği yetkinin kötüye kullanılması suretiyle tüzel kişi yararına işlenen kasıtlı suçlardan mahkûmiyet hâlinde, iznin iptaline karar verilir". (2) "Müsadere hükümleri, yararına işlenen suçlarda özel hukuk tüzel kişileri hakkında da uygulanır". (3) "Yukarıdaki fıkralar hükümlerinin uygulanmasının işlenen fiile nazaran daha ağır sonuçlar ortaya çıkarabileceği durumlarda, hâkim bu tedbirlere hükmetmeyebilir". (4) "Bu madde hükümleri ka-

¹¹ BAUMANN, Jürgen/WEBER, Ulrich/MTSCH, Wolfgang: Strafrecht, Allgemeiner Teil, Lehrbuch, 11. Auflage, Bielefeld 2003, § 13, No: 15, 18; DESPORTES, Frédéric/LE GUNEHEC, Francis: Droit pénal général, 12e éd., Paris 2005, No: 573; STEFANI, Gaston/LEVASSEUR, Georges/BOULOC, Bernard: Droit pénal général, 19e éd., Paris 2005, No: 303; HAEUSERMANN, Der Verband als Straftäter und Strafprozeßsubjekt, sh: 141 vd.

¹² Bu görüşler için bkz. ROXIN, Strafrecht, Allgemeiner Teil I, § 8, No: 63; GROPP, Strafrecht, Allgemeiner Teil, § 5, No: 4d, 4c.

¹³ ÖZGENÇ, İzzet: Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi (Genel Hükümler), 2. Bası, Ankara 2005, sh: 281-283, 718-720; ÜNVER, Yener: "Ceza Hukukunda Objektif Sorumluluk", Ceza Hukuku Günleri, 70. Yılında Türk Ceza Kanunu - Genel Hükümler - (26-27 Mart 1997 - İstanbul), İstanbul 1998, sh: 132 vd.; KANGAL, Tüzel Kişilerin Ceza Sorumluluğu, sh: 143-145. Buna karşın Anayasa Mahkemesi tüzel kişilerin ceza sorumluluğunu öngören spesifik bazı ceza normlarıyla ilgili olarak vermiş olduğu kararlarında, tüzel kişilerin ceza sorumluluğunu ceza sorumluluğunun şahsiliğine aykırı bulmamıştır (AYM 16/06/1964, E. 1963/101, K. 1964/49, AMKD, sy: 2, sh: 151; 14/02/1989, E. 1988/15, K. 1989/9, AMKD, sy: 26, sh: 3 vd.; 19/09/1991, E. 1991/2, K. 1991/30, AMKD, sy: 28, c: I, sh: 108).

¹⁴ Bkz. JESCHECK, Hans-Heinrich: "1989 Türk Ceza Kanunu Öntasarısının Genel Hükümleri Hakkında Karşılaştırmalı Bir İnceleme", (Çev.: Adem SÖZÜER), Türk Ceza Kanunu Tasarısı için Müzakereler, Konya 1998, sh: 33.

¹⁵ TCK md. 20'nin gerekçesine göre; "Özel hukuk tüzel kişilerinin suç faili sayılıp sayılmaması ile işlenen bir suçtan dolayı bunlar hakkında bir yaptırıma hükmedilmesi sorunu birbirinden ayırmak gerekir. Suç ve ceza politikası gereği olarak ancak gerçek kişiler suç faili olabilir ve sadece gerçek kişiler hakkında ceza yaptırımına hükmedilebilir. Bu anlaşılış, Anayasamız'da da gü- hakkında güvenlik tedbiri niteliğinde yaptırımlara hükmedilebilecektir". Bununla birlikte, doktrinde tüzel kişilere güvenlik tedbiri uygulanmasına da karşı çıkan görüşler mevcuttur. Bu görüşe göre, suç adı verilen eylemin ceza ve güvenlik tedbiri olmak üzere iki yaptırımı vardır. Tüzel kişilere güvenlik tedbiri uygulanabiliyorsa suç işleyebilecekleri de kabul edilmiş demektir. Oysa tüzel kişiler suç işleyemeyeceğine göre suçun yaptırımı olan güvenlik tedbirine de hükmedilememesi gerekir. Bunlar hakkında hukukun diğer dallarında yaptırımlar öngörülebilir (ÖZBEK, TCK İzmir Şerhi, c: I, sh: 270).

nunun ayrıca belirttiği hallerde uygulanır". Bu hüküm, TCK M. 20 ile beraber ele alındığında ceza sorumluluğu yerine, güvenlik tedbiri modelinin benimsendiği görülmektedir¹⁶. Şüphesiz bu düzenleme, suçlar bakımından geçerlidir. Kabahatler bakımından ise ayrı bir düzenleme mevcuttur.

Güvenlik tedbiri, gerek haksızlığı gerçekleştiren kişinin kendisini gerek toplumu belli zarar tehlikelerinden korumak amacıyla yönelik bir yaptırımdır. Güvenlik tedbirinin uygulanabilmesi için, gerçekleşen haksızlık dolayısıyla kişinin kusurlu olması zorunlu değildir. Fail gerçekleştirdiği hukuka aykırı eylemde kusurlu olmasa da, bu eylem haksızlığını korumaktadır. Kusursuz ceza olmaz ilkesi gereğince, faile ceza verilememekle birlikte, eylem haksızlık niteliğini koruduğundan failin tehlikeliliği söz konusuysa, hakkında güvenlik tedbiri uygulanabilecektir¹⁷. Tüzel kişilerin hareket yeteneği ve buna bağlı olarak da kusur yeteneği bulunmadığından haklarında ceza yaptırımının uygulanması ceza hukukunun temel ilkelerine ters düşeceğinden, tüzel kişiler bakımından güvenlik tedbirleri uygulanmasının kabul edilmesi yerinde olmuştur. Ancak tüzel kişilere güvenlik tedbirlerinin uygulanabilmesi için, onların toplumsal açıdan bir tehlike arz et-

konusu olusturacaktır.

TCK M. 60 tüzel kişiler için yalnızca iki tane güvenlik tedbiri öngörmüştür. Bunlardan biri faaliyet izninin iptali, diğeri de müsadere²⁰. Tüzel kişilere uygulanacak güvenlik tedbirlerinin sayısı azdır. Faaliyetten men, tüzel kişinin veya ona ait bir işletmenin ya da kuruluşun geçici olarak kapatılması, adli gözetim altında faaliyet, kamu kurumlarıyla yapılacak sözleşmelerin dışında tutulma ve tüzel kişiliğin feshi gibi başka güvenlik tedbirlerinin de bu düzenlemede yer almaları yerinde olurdu. Ancak hukuka aykırı bir eylemden dolayı tüzel kişiler hakkında güvenlik tedbirine hükmedilmesi sadece TCK ile sınırlı değildir. Özel düzenlemelerde de tüzel kişiler bakımından başka güvenlik tedbirleri öngörülmüş olabilir. Örneğin; Anayasa'nın 69. Maddesi gereğince, siyasi partiler hakkında devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılma kararı verilebileceği gibi, temelli de kapatılabilirler (Siyasi Partiler Kanunu M. 101). Anayasa Mahkemesi, bu güvenlik tedbirlerini gerektiren yasaklardan dolayı siyasi partileri yargıladığı zaman ceza muhakemesi makamı niteliği taşımaktadır. Ancak bu da-valarda, Anayasa Mahkemesi'nin ceza muhakemesi makamı olması, bu yaptırımların gerçek anlamda ceza

CEZA HUKUKU BAKIMINDAN ÖNEM TAŞIYAN HAREKETLER, YALNIZCA FAİLİN KİŞİLİĞİNİN İFADESİ OLAN DAVRANIŞLARDIR

mesi aranmalıdır¹⁸.

TCK M. 60, güvenlik tedbirlerinin yalnızca özel hukuk tüzel kişilerine uygulanabileceğini kabul etmektedir. Böylece dernekler, vakıflar, ticaret şirketleri, sendikalar, siyasi partiler ve avukatlık ortaklıkları (Avukatlık Kanunu M. 44) özel hukuk tüzel kişileri olduklarından¹⁹ güvenlik tedbiri uygulamasına konu olabileceklerdir. Bu suretle, bütün kamu hukuku tüzel kişileri güvenlik tedbiri uygulamasından muaf tutulmaktadır. Yalnızca özel hukuk tüzel kişileri hakkında güvenlik tedbirine başvurulabileceğinin kabul edilmesi özel hukuk alanında da faaliyetlerde bulunan kamu hukuku tüzel kişilerinin güvenlik tedbirlerinden muaf tutulması eşitlik ilkesi açısından tartışmaya açık kapı bırakmaktadır. Ayrıca, hem kamu hukuku hem de özel hukuk kurallarının uygulandığı kamu iktisadi teşebbüsleri hakkında bu düzenleme karşısında, güvenlik tedbirine başvurulup başvurulamayacağı tartışma

olduğunu göstermez. Siyasi partilerin yasaklara aykırılık nedeniyle kapatılmaları ve devlet yardımından yoksun bırakılmaları şeklindeki yaptırımlar, siyasi partilerin toplum bakımından tehlikeli olabilecek birtakım faaliyetlerine engel olmak, bunların devamının önüne geçmek için karar verilen güvenlik tedbirleri niteliğindedir. Gerek Anayasa M. 69/6'da, gerek Siyasi Partiler Kanunu M. 103'de öngörülen odak olma kriteri de siyasi partilerin toplumsal tehlikeliliğini vurguladığından bu yaptırımların güvenlik tedbiri olduğu görüşünü daha da güçlendirmektedir.

TCK M. 60'da öngörülen birinci güvenlik tedbiri faaliyet izninin iptalidir. Tüzel kişi hakkında faaliyet izninin iptali tedbirine başvurulması için öncelikle kasıtlı bir suçun işlenmesi gereklidir. Taksirle işlenen suçlar bakımından tüzel kişi hakkında bu tedbire başvurulamaz. İkincisi, bu kasıtlı suçun tüzel kişinin organı veya temsilcisinin iştirakiyle işlenmiş olmasıdır. Organın veya temsilcinin suça iştiraki faillik, azmettirm-

¹⁶ RUGGIERO, Gianluca: "Primo Sguardo d'Insieme Sulla Responsabilità delle Persone Giuridiche nel Nuovo Codice Penale Turco", Annales de la Faculté de Droit d'Istanbul 2005, sh: 93 vd.

¹⁷ ÖZGENÇ, Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi (Genel Hükümler), sh: 589, 630-632.

¹⁸ KANGAL, Tüzel Kişilerin Ceza Sorumluluğu, sh: 162-163.

¹⁹ Bkz. DURAL, Mustafa/ÖĞÜZ, Tufan: Türk Özel Hukuku, c: II, Kişiler Hukuku, 6. Bası, İstanbul 2002, sh: 211-214; OĞUZMAN, M. Kemal/SELİÇİ, Özer/OKTAY, Saibe: Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler), 7. Baskı, İstanbul 2002, sh: 173-174.

²⁰ Demirbaş, TCK md. 60 öngörülen bu iki yaptırımın teknik anlamda güvenlik tedbiri olmadıklarını, bu yüzden de ceza olarak değerlendirilmelerinin mümkün olduğunu ifade etmektedir (DEMİRBAŞ, Timur: Ceza Hukuku Genel Hükümler, 3. Bası, Ankara 2005, sh: 215).

me veya yardım etme şeklinde gerçekleşebilir (TCK M. 37-41). Bu bağlamda TCK M. 60, Fransız hukukunda tüzel kişilerin ceza sorumluluğu bakımından kabul edilen (CK M. 121-2) yansıma sorumluluk teorisini²¹ güvenlik tedbirleri bakımından benimsemektedir. Buna göre, hareket yeteneği ve kusur yargısı yalnızca organ veya temsilci niteliğini taşıyan gerçek kişiler bakımından anlaşılabilir. Bu gerçek kişiler bir suçu gerçekleştirmekten dolayı kusurlu bulundukları takdirde, ancak bu durumda tüzel kişi hakkında da güvenlik tedbirine karar verilebilmektedir. Bu yüzden tüzel kişiliğe bu tedbirin uygulanması dolaylı bir nitelik taşımaktadır. Faaliyet izninin iptali tedbirinin uygulanmasının diğer bir koşulu da, eylemin organ veya temsilci tarafından tüzel kişi yararına işlenmiş olmasıdır. Böylece tüzel kişinin organ veya temsilcisi bizzat kendi yararına, üçüncü kişi, tüzel kişinin üyelerinden bir azınlık, işçilerin veya toplum yararına hareket ederek bir suç işlemişse, tüzel kişi artık suçun mağduru olduğundan hakkında güvenlik tedbiri uygulanamaz. Tüzel kişinin yararı ifadesi çok geniş yorumlanabileceği için, organ veya temsilci tüzel kişiyi yalnızca zenginleştirmek için değil, onun temel fonksiyonlarını veya amaçlarını gerçekleştirmek için hareket ettiğinde de tüzel kişiye güvenlik tedbiri uygulanabilecektir. Kısacası bu yarar, tüzel kişiyi ilerletmeye yönelik maddi veya manevî, mevcut veya olası, doğrudan doğruya veya dolaylı bir yarar olabilir. Bu tedbirin uygulanabilmesi için başka bir koşul da, suçun faaliyet izninin verdiği yetkinin kötüye kullanılarak işlenmiş olmasıdır. Buna göre, kamu kurumu tarafından bir özel hukuk tüzel kişisine verilen belirli bir faaliyette bulunmaya ilişkin iznin sağladığı yetkinin organ veya temsilci tarafından kötüye kullanılarak, iznin kullanılmasıyla bağlantılı bir suçun işlenmesi gerekir. Son koşul ise, organ veya temsilci hakkında tüzel kişi yararına işledikleri kasıtlı suçtan dolayı bir mahkûmiyet kararının verilmiş olmasıdır. Organ veya temsilci gerçek kişi bir nedenin veya bir cezasızlık nedeninin mevcudiyyetinden dolayı hakkında mahkûmiyet kararı verilmişse (CMK M. 223) tüzel kişiye güvenlik tedbiri uygulanamayacaktır.

Faaliyet izninin iptal edilmesi neticesinde, ilgili tüzel kişi, varlığını sürmekte, ancak iznin konusuyla ilgili olarak faaliyette bulunması yasaklanmaktadır²². Tüzel kişilik bu iptal kararıyla fesih edilmemektedir. TCK M. 60'ın gerekçesinde faaliyet izninin iptaliyle ilgili şu örnekler verilmiştir; uyuşturucu veya uyarıcı madde ticaretinden elde edilen gelirlere meşruiyet görüntüsü kazandırmak için bir döviz bürosunun kullanılması halinde, bu döviz bürosunu işleten özel hu-

kuk tüzel kişinin, döviz bürosunu işletmek için aldığı izin iptal edilecektir. Yine, ilaç üretmek için izin alınmış olan bir laboratuarda uyuşturucu veya uyarıcı madde üretimi yapılması durumunda da, aynı sonuç doğacaktır.

TCK M. 60'da öngörülen diğer güvenlik tedbiri ise, müsadere. Böylece tüzel kişiler hakkında eşya müsadere (TCK M. 54) ve kazanç müsadere (TCK M. 55) ilişkin hükümler uygulanabilecektir. Tüzel kişi hakkında müsadere kararının verilebilmesi için suçun tüzel kişilik yararına işlenmiş olması koşulu burada da aranmaktadır.

TCK M. 60/4 gereğince, tüzel kişiler hakkında her suç bakımından değil, yalnızca kanunda özel olarak belirtilen hallerde güvenlik tedbirlerine karar verilebilecektir. Bu yaklaşım, tüzel kişilerin ceza sorumluluğunu benimseyen Fransız hukukundaki özellik prensibinin 2003 TCK Tasarısı'na aynen yansımalarının ardından, kanun koyucunun tüzel kişilerin ceza sorumluluğunu kabul etmemesine karşın, tüzel kişilere güvenlik tedbirleri uygulanması bakımından sürdürülmesi anlamına gelmektedir. Ancak Fransız Ceza Kanunu'nda 9 Mart 2004'te yapılan değişiklikle 31 Aralık 2005'ten itibaren özellik prensibinden vazgeçilmiştir²³. TCK M. 60/4'ün benimsediği özellik prensibine göre, tüzel kişiler hakkında güvenlik tedbirine karar verilebilmesi için bunun kanunî bir düzenlemeyle açıkça öngörülmüş olması zorunludur. Hiçbir hükümde özel olarak bu yönde bir düzenleme yoksa, tüzel kişiye güvenlik tedbiri uygulanması gündeme gelmeyecektir. Örneğin; soykırım (M. 76), insan ticareti (M.80), çevrenin kasten kirletilmesi (M. 181) suçlarında tüzel kişilere güvenlik tedbiri uygulanabileceği belirtilmiştir. Tüzel kişilere güvenlik tedbiri uygulanması yönünde bir tercih yapma olanağı, kanun koyucu bakımından bir maslahata uygunluk yetkisini içermektedir. Böylece kanun koyucu her suçu inceleyerek tüzel kişilere güvenlik tedbiri uygulanmasının öngörülüp öngörülmediğini belirleyebilir. Ancak bu yerindelik incelemesi, bazı sakıncaları da beraberinde getirecektir. Örneğin, ceza metinleri arasında bir tutarsızlık riski ortaya çıkabilecektir. Tüzel kişilere güvenlik tedbiri uygulanması bazı suçlar bakımından gereksiz ve yararsız olabileceken, böyle bir düzenlemenin kabul edilmediği bazı suçlarda ise bir eksiklik olabilecektir. Bu yüzden, kanaatimizce, TCK 60/4'deki özellik prensibi ve buna dayalı olarak tüzel kişiler hakkında güvenlik tedbiri uygulanmasına ilişkin özel düzenlemeler yapılacak bir değişiklikle mevzuatımızdan ayıklanmalıdır.

TCK M. 60/3, tüzel kişilere güvenlik tedbiri uygulanmasının işlenen eyleme nazaran daha ağır sonuçlar

²¹ Bu teori hakkında bkz. PRADEL, Jean: Manuel de droit pénal général, 14e éd., Paris 2002, No: 534; PRADEL, Jean: "Fransız Hukukunda Tüzel Kişilerin Ceza Sorumluluğu ile İlgili Bazı Sorunlar", (Çevr. Zeynel T. KANICAL), Adalet Yüksekokulu 20. Yıl Armağanı, İstanbul 2001, sh: 153-154, 157 vd.

²² ÖZGENÇ, Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi (Genel Hükümler), sh: 721.

²³ DESPORTES/LE GUNHEC, Droit pénal général, No: 591-I, 598-7; STEFANI/LEVASSEUR BOULOC, Droit pénal général, No: 313-I.

ortaya çıkarabileceği durumlarda, hâkimin bu tedbirlere hükmetmeyebileceğini öngörmektedir. Gerekçe-deki örneğe göre, tüzel kişi hakkında güvenlik tedbirine başvurulması halinde, çok sayıda kişi işsiz kalabilir veya iyi niyetli üçüncü kişiler bakımından telafisi güç kayıplar (alacaklarını tahsil edememe vb.) meydana gelebilir. Bu durumda mahkeme TCK M. 60/3'deki orantılılık ilkesine dayanarak güvenlik tedbirlerine karar vermekten çekinebilecektir.

5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 249. Maddesi de tüzel kişilerin güvenlik tedbirlerine ilişkin olarak soruşturmada ve kovuşturmada temsili düzenlemektedir. Buna göre, bir tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlardan dolayı yapılan soruşturma ve kovuşturmada tüzel kişinin organ veya temsilcisi, savunma makamı yanında yer alan sıfatıyla duruşmaya kabul edilir. Bu kişi, tüzel kişinin eylemin işlendiği tarihteki organ veya temsilcisi değil, soruşturma ve kovuşturma esnasındaki organ veya temsilcisidir. Çünkü eylemin işlendiği tarihte tüzel kişinin organ veya temsilcisi olup da, soruşturma ve kovuşturma sırasında bu sıfatını kaybeden veya tüzel kişiyle bütün bağlarını koparan bir kişinin soruşturma ve kovuşturmada tüzel kişiyi temsil etmesi kabul edilemez. Soruşturma ve kovuşturma esnasında organ veya temsilci değişirse, bu kişiler bu durumu mahkemeye bildirmelidirler. Bu kişi sanık haklarından yararlanacaktır. Ancak tüzel kişinin organ veya temsilcisi aynı zamanda sanık ise, soruşturmada ve kovuşturmada tüzel kişiyi temsil edemez. Böyle bir durumda, tüzel kişiyi temsil edecek başka bir kişi yoksa, mahkeme bir kayyım atamalıdır.

Tüzel kişilere idarî yaptırım uygulanması

5326 Sayılı Kabahatler Kanununun 8. Maddesi tüzel kişilere idarî yaptırım uygulanabileceğini öngörmektedir. Bu düzenleme şu şekildedir: "Organ veya temsilcilik görevi yapan ya da organ veya temsilci olmamakla birlikte, tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde görev üstlenen kişinin, bu görevi kapsamında işlemiş bulunduğu kabahatten dolayı tüzel kişi hakkında da idarî yaptırım uygulanabilir".

Tüzel kişilere idarî yaptırım uygulanması kabahatlerle sınırlı tutulmuştur. Kabahat teşkil eden eylemler, kanunlarda açıkça belirtilebileceği gibi²⁴, kanun tarafından kapsam ve koşulları belirlenen çerçeve hükümün içeriği idarenin genel ve düzenleyici işlemleriyle de doldurulabilecektir (Kabahatler Kanunu M. 4). Dolayısıyla suç teşkil eden bir eylemden dolayı tüzel kişiye idarî yaptırım uygulanamayacaktır. Oysa ki, Düzenle Aykırılıklar Hakkındaki Alman Kanunu § 30 hem suç hem de düzene aykırılıklar bakımından para yap-

tırımı öngörmektedir. Başka bir ifadeyle, bu düzenlemeye göre, tüzel kişinin organ veya temsilcisi tüzel kişi yararına bir suç işlediğinde de, gerçek kişinin bir cezaya mahkûm edilmesinin yanı sıra, tüzel kişi hakkında da bu suçun işlenmesinden dolayı idarî bir para yaptırımı uygulanmaktadır²⁵. Bu bağlamda, bizim hukuk sistemimiz bakımından da buna benzer bir düzenleme getirilerek, bir suçtan dolayı da tüzel kişi hakkında idarî yaptırım uygulanması yolu açılmalıdır. Böylece, tüzel kişilere yönelik yaptırım yelpazesi de genişletilmiş olacaktır.

Kabahatler Kanunu M. 8'de dikkat çeken başka bir husus da, tüzel kişiye idarî bir yaptırımın uygulanabilmesi için kabahatin tüzel kişinin organ veya temsilcisinin yanı sıra, organ veya temsilcisi olmasa bile, tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde görev üstlenen ve bu görevi kapsamında hareket eden bir kişi tarafından işlenbilmesidir. Oysa TCK M. 60 suçun tüzel kişinin yalnızca organ veya temsilcisinin iştirakiyle işlenmesini aramaktadır. Böylece Kabahatler Kanunu, tüzel kişiye idarî yaptırım uygulanmasını sağlayacak eylemleri gerçekleştirecek kişilerin kapsamını daha geniş tutmuştur.

Kabahatler karşılığında tüzel kişiye uygulanabilecek idarî yaptırımlar, idarî para cezası ve idarî tedbirlerden ibarettir. İdarî tedbirler ise, mülkiyetin kamuya geçirilmesi ve ilgili kanunlarda yer alan diğer tedbirlerdir (Kabahatler Kanunu M. 16). İdarî para cezası (M. 17) ve mülkiyetin kamuya geçirilmesi (M. 18) Kabahatler Kanunu'nda ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.

SONUÇ

Türk Ceza Kanunu'nun, tüzel kişilerin ceza sorumluluğunu kabul etmek yerine, bunlar hakkında güvenlik tedbirleri uygulanabileceğini öngördüğüdür. Ancak TCK M. 60'da tüzel kişiler için öngörülen güvenlik tedbirleri, türleri bakımından oldukça kısıtlıdır. Tüzel kişiler için başka güvenlik tedbirlerinin uygulanabilmesi olanağının sağlanması daha yararlı olur. Yine TCK M. 60/4'de tüzel kişilere güvenlik tedbirlerinin uygulanabilmesi bakımından öngörülen özellik prensibinden mevzuatta tutarsızlıklara ve boşluklara yol açabilecek olmasından dolayı vazgeçilmelidir.

Tüzel kişiler hakkında güvenlik tedbirleri uygulanması suçlar bakımından kabul edilmişken, idarî yaptırım uygulanması kabahatler bakımından öngörülmüştür. Ancak, kanaatimizce, tüzel kişi yararına organ veya temsilcisi tarafından işlenen suçlar bakımından da tüzel kişi hakkıdır. İdarî yaptırım yoluma başvurulmasını öngören bir düzenlemenin kabul edilmesi daha yerinde olacaktır. †

²⁴ Örneğin 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu md. 146-149, bankalara ve finansal holding şirketlerine idarî para cezası ve kanuna aykırı olarak açılan şube ve temsilciliklerinin geçici veya sürekli kapatılması yaptırımlarının uygulanabileceğini öngörmüştür. (Bkz. DÜRSÜN, Seiman: Ekonomik Suçlar ve Bankacılık Suçları Bağlamında Bankacılık Düzenine Karşı İşlenen Suçlar, Ankara 2006, sh: 68 vd.).

²⁵ Bu konuda bkz. GROPP, Strafrecht, Allgemeiner Teil, § 5, No: 4b.